EJNAR THOMSEN

14. JUNI 1897–15. MARTS 1956

Nogle universitetslærere kendes – eller mindes – først og fremmest for en videnskabelig produktion, der, som man siger, sikrer deres navne mod glemselen. Andre har den gave og den interesse at kunne udmønte deres fags resultater i arbejder for en bredere, interesseret kreds. Og atter andre lægger deres meste arbejde i universitetets daglige virke, den svære og mærkelige lærergerning eller måske de administrative opgaver, som offentligheden og de fleste studenter ikke tænker meget på. Få magter at yde det usædvanlige indenfor alle områder, og da disse hver for sig er livsvigtige, om universitetets samlede virke skal lykkes, er interessernes forskellighed en gevinst også her. Men på længere sigt er arbejdsfelterne ikke alle lige taknemlige: når en tid er gået, anlægges målestokken nogenlunde ensidigt efter de bevarede værkers tal og værdi; det, som kun det levende menneske kunne formidle og yde af viden eller det, som er vigtigere, er forsvundet, selvom vidnesbyrd kan opgraves i kollegiehæfter og dokumentarkiver.

Idag står to årtiers danskstuderende med den bevidsthed, at professor Ejnar Thomsens eftermæle vil række et stykke ned i tiden, skønt han fortrinsvis hørte til den uselviske sidstnævnte type af vore lærere; og disse linier skrives netop af en gammel elev, ikke af en litteraturhistoriker. Ikke blot ved vi – jeg tør vist her bruge vi-formen – at det er sikret århundredet ud, men vi tror, at noget af, hvad vi har modtaget gennem professor Thomsen, vil blive videregivet i udtalt erkendelse af, hvem vi skylder det. En oprigtig personlig sorg greb os, da det uoprettelige skete. Vi ved, at vi mange gange vil standse op og savne prof. Thomsens råd og vejledning, og at kommende års afklarede lærer- og forskergerning blev ugjort; men så meget var allerede ydet, og vor gæld så stor, at det næsten ville være begærligt at ønske den større.

Prof. Thomsens direkte indsats for studenterne var kendt og påskønnet; det skal dog også her huskes, at hans skrevne produktion var større, end man til daglig gik og huskede på; en del af den var bare lidt for godt gemt. Nævner man de vigtigste skrifter efter emnernes kronologi, vil man se, hvor mange epoker og hvor centrale emner der

Danske Studier 1956 (oktober)

er behandlet: barokken i dansk digtning, Holbergs karakter, Oehlenschlägers ungdomsår, litteraturen 1870–1935, monografier over flere af denne periodes digtere, først og fremmest Henrik Pontoppidan. Hertil føjer sig mindre studier over andre emner samt nogen virksomhed som redaktør og udgiver.

Prof. Thomsen følte forpligtelser til flere sider, og hans produktion var meget forskellig i sit sigte og omspænder begge de to typer, der groft blev adskilt i de første linier ovenfor; nogle arbejder var snævert videnskabelige – Holberg- og Oehlenschläger-festskrifterne må vist kaldes tung kost – andre pædagogiske, som Dansk Litteratur efter 1870, andre populære, således de mange artikler i krigstidens tidsskrift Danmark. Videnskabsmanden var og følte sig som lærer, og i en given situation følte han også den pligt til at virke videre ud, der bør følge vore højeste lærestole i fædrelandets historie og litteratur: ikke blot artiklerne i Danmark, men også fx. forordet til Ingjaldskvadet og steder i den mesterlige Pontoppidan-citatmosaik, begge fra 1944, viste prof. Thomsen som engageret i de års begivenheder. Starkad ved, da han ægger Ingjald, »at der er Grader af det gemene, som man ikke tolerant kan affinde sig med uden at gøre sig til medskyldig. Hans Uforsonlighed forkyndes saa at sige i det menneskeliges Navn, hans Fanatisme er i sin dybeste Grund human«. Den samme uforsonlighed kendte Ejnar Thomsen, og den fik et udslag på et helt uforudset felt, det parodistiske. En af »Majkattene« (1945–46) hudflettede den digter, under hvis ægide Ejnar Thomsens to ungdomsdigtsamlinger var blevet til, og til hvem den første var dediceret – et mærkeligt, men respektindgydende stykke revision og selvrevision; en parallel frembød en mindre patetisk, dog beslægtet affære fra de mørke år, mod hvis hovedperson Thomsen vendte sig med et avisindlæg og en Majkat (1944), hver på sin vis tilintetgørende.

Af professor Thomsens bøger er kun een decideret lærebog, og dens forord har karakteristisk nok et afstandtagende » « om ordet »Lærestof«; talen er om Dansk Litteratur efter 1870, på grund af sin stil kendt og elsket som »telefonbogen«. Denne bog er meget nyttig og meget sjælden, og for mig knytter der sig et særligt minde til den. Jeg havde været helt afskåret fra examenslæsning i to af de sidste fire uger før hovedfagsexamen; tilsidst måtte jeg derfor vrage og vælge repetitionsstof med fast hånd, og et par dage før den litteraturhistoriske opgave havde jeg valget mellem at give guldalderen eller tiden efter

1870 en sidste opfriskning – Vedel eller Thomsen? Det blev mig beskåret at vælge rigtigt – jeg læste telefonbogen fra ende til anden og mødte dernæst følgende sextimersopgave, bilagt selvbiografiske småstykker af Vald. Vedel, Henrik Pontoppidan og Knud Hjortø:

»Idet nedenstående tekster (som under ingen omstændigheder skal analyseres æstetisk) efter kandidatens tykke kan bruges som hjælpemateriale eller lades ubenyttet, ønskes der en summarisk redegørelse for den efterhånden traditionelle litteraturhistoriske opfattelse af det 19. århundredes sidste tre tiår i Danmark og en personlig stillingtagen til denne opfattelse med særlig dvælen ved det eller de punkter, der måtte give anledning til kritik«.

Dette fortæller jeg ikke fortrinsvis for den personlige erindrings skyld, men for at nævne den lange opgavetitel, der i mine øjne er trefold karakteristisk.

Først, og mindst vigtigt, er den det ved sin form. Ejnar Thomsens mundtlige og skriftlige udtryksmåde var ikke klassisk og ligefrem. Han søgte efter sine ord, og det mærkedes. Forelæsningerne var udarbejdede i alle sproglige detailler og blev nærmest læst op, dog ikke på nogen slavisk bunden måde. Men den meget særprægede udtryksform genfandtes i improviseret mundtlig form og samtale og virkede der (såvelsom i skrift) mere frapperende og rigtig, hvad enten det var fakta, positive eller negative bedømmelser, der skulle udtrykkes. »Vejen ad hvilken« kunne være snørklet, men træfsikkerheden var utvivlsom og forlystelig for tilhører og læser.

Dernæst, og mest selvfølgeligt, træffer man i den citerede examensopgave et traditionelt krav om traditionel viden. Og viden forlangtes; kunne man end i et heldigt øjeblik mobilisere en passende mængde snævert relevante fakta, følte man altid det umulige i at opfylde de krav om baggrundsviden, som prof. Thomsen, måske stiltiende, forudsatte; mange mindes sikkert hans karakteristiske »nåh, nåh«, når man indrømmede at tilhøre den mærkelige gruppe af menneskeheden, der ikke havde læst et givet værk. Selv havde prof. Thomsen, som man syntes, læst og bevaret alt. Det høje mål blev sat allerede ved rusøvelserne; de er måske det bedste stykke universitetspædagogik, jeg har oplevet; men man følte, at en overstået embedsexamen ville have gjort én bedre skikket til at løse de forelagte problemer.

Vigtigst i vort citat er den sidste passus: det udtalte krav om personlig stillingtagen og kritisk holdning; dette slutter sig tydeligt til

Dansk Litteratur efter 1870, hvis vurderinger »er tænkt som Udtryk for en nogenlunde kyndig Gennemsnitsopfattelse og som Grundlag for en eventuel Drøftelse«. Man kan sige, at tendensen bort fra rene kundskabsprøver over mod undersøgelse af vurderingsevne og modenhed er typisk for tidens pædagogik og for den pågældende, dengang ret ny examensordning, men den er i særlig grad typisk for Ejnar Thomsen, hvem alt lærebogsdiktatur og al meningsstivnen var forhadt. »Jo radikalere den fremtidige forskning frigør sig fra traditionelle og upræcise retnings- og skoleetiketter, des mere lydhørt vil den fornemme pulsslaget i Oehlenschlägers geni,« hedder det. Indsæt et eller andet generelt udtryk i stedet for de to sidste ord, og man har noget nær en programerklæring. En modstrøm under en strøm, en dobbelt bund i stedet for en massiv, en æske indeni en anden æske, »en uklassisk Holberg under den klassiske« – det er synspunkter, enhver af Ejnar Thomsens elever og læsere vil genkende. Det stadige krav om revision, den stadige fremholden af, at sandhederne er usikre og ens egne resultater endnu mer end andres ufærdige og foreløbige, det møder os fra professoraspirantens iøvrigt så klart skårne, desværre utrykte barokbog til det nærmest gribende slutkapitel i Sfinxen (marts 1954), den Holbergbog, der kun med tøven fik undertitlen Streger til et Holbergportræt, og som skulle tilskynde sin forfatter (»og måske etpar medstuderende«) til videre arbejde, mere konkret til en bog om »Holberg og det tragisk-heroiske – en studie over uforløste anlæg«. Og i kraft af denne åndsform, skønt den ikke kan kaldes konstruktiv og ikke dannede egentlig skole, opstillede Ejnar Thomsen et idealt krav. Den store spørgers elever vil skrive mindre, men forske mere, udtale sig mindre sikkert, men mere sandt, om denne ånd får lov at virke videre.

Beslægtet med denne form for stillingtagen var naturligt nok Ejnar Thomsens holdning til rent menneskelige problemer. Hans vilje til at finde balancepunktet i uenige parters strid om ret og uret gik over det normale mål, måske til tider over det rimelige, men er uforglemmelig for den der har oplevet den på nærmeste hold. Og skulle nogen udenforstående forvexle denne brændende spørgen og søgen med kølig afvejen efter logikkens pro-et-contra-regler, da læse han et sted i mindebogen for Henrik Pontoppidan:

»For den Henrik Pontoppidan, vi behøver, er ikke Klassikeren, hvis indre Modsætninger er gjort op i faste Formler. Den Henrik Pontoppi-

dan, vi behøver, er Foruroligeren – ham, der nægter at sige os, hvad vi skal tro og gøre, men ikke lader os i Fred over for det Spørgsmaal, om vi har gennemarbejdet vort Jeg til at opfylde dets Bestemmelse. For deraf afhænger til syvende og sidst ogsaa *Rigets* Skæbne. – Men en Foruroliger kan han ikke blive, medmindre vi frigør os fra det Standardbillede, der har dannet sig af ham, og forfra læser og lever os til hver især vor egen Pontoppidan. . . . Og et saadant Samliv bliver der kun Mening i, hvis det ogsaa – ja maaske overvejende – arter sig som en Kamp.«

De streger til et erindringsbillede, jeg her søger at opridse, er som sagt især elevens. Netop derfor er stedet her til at fremhæve en vigtig side af prof. Thomsens virke: hans direkte omsorg for studenterne. Hans poster som dekan og i stipendie- og examensudvalg m. v. er ydre tegn herpå. Mange har ligesom jeg grund til at nære stadig taknemlighed for støtte og interesse gennem mange år, men vi kan ikke overskue, hvor udstrakt betydning Thomsens menneskelige forståelse og interesse havde. Jeg har ikke i min studietid hørt om nogen professor, der havde et lignende kendskab til studenterne som privatpersoner. Denne personelle viden, der aldrig havde karakter af snagen, omfattede præsente data om studentens forudsætninger, forhold og mulige svingninger, være sig studiemæssigt eller privat. En kammerat af mig, der kun sjældent havde kunnet frekventere universitetet på vej mod bifagsexamen i dansk, mødtes flere år efter denne af prof. Thomsen med en venlig, spontan forespørgsel til sin hovedinteresse; og da jeg engang med henblik på korrespondance bemærkede, at jeg nu skulle hjem på ferie, stillede prof. Thomsen et spørgsmål, der viste, at han uden eftertanke huskede min fars stilling, hans bortgang ikke få år før, samt min mors uændrede bopæl.

Den korrespondance, jeg ved den lejlighed imødeså, var netop Danske Studier's. Prof. Thomsen tiltrådte vort tidsskrifts redaktion i 1940, mens Marius Kristensen endnu stod ved Gunnar Knudsens side som udgiver, og han var således litterær medudgiver af 14 årgange under flere personkonstellationer. Fra 1952 var han redaktør sammen med dr. phil. Aage Hansen. Vi vil begge gerne udtrykke taknemlighed for samarbejdet på dette område; prof. Thomsen ydede sin hjælp snart direkte ved sine træffende udtalelser om de under ham sorterende bi-

drag, snart indirekte ved den tillid, han viste den yngre medarbejder, der i fremtiden skal prøve at træffe beslægtede afgørelser på de samme områder.

Vejen gennem studieårene, arbejdet med dette tidsskrift og beskæftigelsen med udgaven af Danske Metrikere, der havde barokforskeren Ejnar Thomsens levende interesse, og som han er den egentlige initiativtager til, har således givet mig rig personlig grund til taknemlighed. De efterladte værkers værdi er stor og vil vedblivende være det, men professor Ejnar Thomsens sande betydning har kun de samtidige nogen mulighed for at måle. Mange føler således, og vi håber, at prof. Thomsen mærkede det i tide. Kunne man blot een gang også have ydet, blot en smule, til den mand, der aldrig gjorde sig tingene lette, og som i sin sidste bog skrev:

»Nådegaverne er adskillige: nogle fik sikkerhedens, andre tvivlens. Hvis ånden er den samme, må det vel være ansvarets.«

Erik Dal.